

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Президії НАН України
від 06.04.2022 № 101

КОНЦЕПЦІЯ
цільової програми наукових досліджень НАН України
«Реконструкція життєвого простору в повоєнній Україні»

Цільова програма наукових досліджень НАН України «Реконструкція життєвого простору в повоєнній Україні» відповідає пріоритетним напрямам розвитку науки і техніки, затвердженим Законом України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки».

Проблеми, на розв'язання яких спрямована програма

Повоєнний реконструктивний розвиток базується насамперед на забезпеченні безпечної соціоекономіки, що зруйнована війною. Іноді повоєнний реконструктивний розвиток може відбуватися за умов продовження бойових дій або під час зменшення інтенсивності бойових дій та формування так званого вікна можливостей для миру у війні. Це досить складний, цілісний і багатовимірний процес, що включає зусилля з одночасного покращення військових (відновлення правопорядку), політичних (врядування), економічних (реабілітація та розвиток) й соціальних умов (справедливість і примирення). Економічний вимір повоєнної реконструкції зазвичай включає в собі такі завдання, як забезпечення безпеки життєдіяльності та базових потреб населення, відновлення фізичної інфраструктури та об'єктів, мережі соціальних послуг, створення належних умов для розвитку приватного сектору та здійснення основних структурних реформ на інноваційних та інклюзивних засадах, формування умов стабілізації соціоекономіки.

Реконструктивний розвиток повоєнної соціоекономіки має базуватися на принципах нової парадигми економічного мислення та єдності інтровертного, інклюзивного та інноваційного розвитку, спрямованого на розв'язання внутрішніх проблем країни шляхом корінної структурної перебудови у рефлексивній взаємодії із зовнішнім середовищем для забезпечення добробуту громадян та соціальної справедливості.

Основними віхами реконструктивного розвитку повоєнної соціоекономіки вважаємо:

- припинення бойових дій і насильства, забезпечення безпеки життєдіяльності населення;
- демобілізація, роззброєння та реінтеграція;
- повернення біженців та внутрішньо переміщених осіб (ВПО);
- створення основ функціонуючої держави;
- започаткування примирення та суспільної інтеграції;
- відновлення соціальних зв'язків та створення умов щодо нагромадження та розвитку людського капіталу;
- формування соціогуманітарної складової соціоекономіки;
- початок відновлення економіки.

Найвражаючими та найціннішими втратами війни є людські втрати, деградація людського та соціального капіталів, руйнування інфраструктури, спотворення мережеских зв'язків у суспільстві, економічна дестабілізація, суттєве звуження можливостей працевлаштування та отримання легальних доходів, зниження рівня довіри до офіційних державних органів, що суттєво погіршує управлінську спроможність держави. З іншого боку, перед повоєнною соціоекономікою постає новітній виклик – структурна та інституційна реконструкція, що потребуватиме цілеспрямованої послідовності державної макроекономічної політики, сконцентрованої насамперед на швидкому запуску економіки та сприянні приватним та іноземним інвестиціям. Інші критерії, такі, як зниження інфляції або збільшення внутрішніх доходів, ймовірно, краще розглядати як пріоритети другого порядку.

Таким чином, реконструкція повоєнної соціоекономіки передбачатиме дві складові: 1) докорінну перебудову як економічних, так і соціально поведінкових засад суспільства, цінностей та емоцій економічних агентів; 2) відновлення власної ідентичності, самостійності та суб'єктності. Реконструкція соціоекономіки України означає не просто її корінну перебудову відповідно до якогось проекту, а таку корінну перебудову, яка покликана реалізувати сутнісні особливості та переваги України в усіх аспектах (географічному, геополітичному, природному, господарському, історичному, ментальному, поведінковому і тощо) тією мірою, якою вони впливають на економічний розвиток.

Мета, наукові та практичні завдання програми

Метою програми є формування основних механізмів, цілей та завдань функціонування повоєнної соціоекономіки України на принципах реконструктивного розвитку.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- визначити концептуальні засади реконструкції повоєнного соціоекономічного простору;
- обґрунтувати механізми та інструментарій реконструктивного розвитку повоєнної соціоекономіки;
- визначення напрямів інфраструктурної та соціальної реконструкції;
- узагальнення соціогуманітарних чинників реконструктивного розвитку повоєнної соціоекономіки;
- виявлення напрямів та механізмів нагромадження людського та соціального капіталів повоєнної соціоекономіки;
- обґрунтування механізмів інституціалізації дій, спрямованих на забезпечення відновлення та розвитку соціоекономіки України у повоєнний час на засадах реконструктивного та інноваційного розвитку.

Структура (основні проблемно-тематичні розділи) програми

Логіка дослідження базується на таких ключових принципах та пріоритетах. Так, відродження та легітимізація держави у повоєнний час має базуватися на забезпеченні безпеки всім громадянам та верховенстві права соціоекономіки. Це передбачає, насамперед, відновлення представницьких інститутів, які визначатимуть інклюзивний процес реконструкції соціоекономіки та «соціальну угоду» між безпекою, справедливістю та економічними можливостями. Пріоритетом забезпечення стійкості держави є розбудова її основного потенціалу, а саме державної служби та формування нової системи управління.

Основними дослідницькими напрямами програми є:

- *реконструктивний розвиток повоєнного соціоекономічного простору* (домінанти та детермінанти розвитку повоєнної реконструкції соціоекономіки; напрями реконструктивного розвитку; базові суперечності та основні прояви нестабільності соціоекономічної динаміки повоєнної України, інклюзивний процес реконструкції соціоекономіки);
- *ключові чинники забезпечення динамічної рівноваги соціоекономічного розвитку України* (задоволеність базових потреб населення, соціогуманітарні чинники відтворення та ефективного використання людського капіталу, відновлення інфраструктури як засобу гармонізації розвитку видів діяльності, капіталізація економіки та фінансове забезпечення реконструктивного розвитку економіки);

– механізми забезпечення ендогенноорієнтованості та ендогеннозабезпеченості соціоекономіки (ресурсне забезпечення реконструктивно-інноваційного відновлення та розвитку соціоекономіки; структурна переорієнтація економічного розвитку; нова система державного управління соціоекономікою, місце та роль України у нових координатах геоeкономіки).

Основні очікувані результати виконання програми

- Концептуальні основи забезпечення умов реконструктивного розвитку повоєнної соціоекономіки України;
- Основні напрями активізації ключових чинників реконструктивного розвитку повоєнної соціоекономіки України;
- Модель ендогенної забезпеченості повоєнної соціоекономіки України;
- Стратегічні пріоритети реконструкції повоєнної соціоекономіки;
- Рекомендації щодо забезпечення ефективного управління соціогуманітарною сферою, рухом капіталу та міграційними процесами повоєнної соціоекономіки України на макро-, мезо-, та мікрорівнях.

Наукові і практичні результати робіт за програмою в процесі її реалізації направлятимуться вищим органам державної влади, центральним органам державної виконавчої влади відповідно до їх профілю у вигляді науково-аналітичних доповідей, наукових записок із пропозиціями та рекомендаціями, обговорюватимуться на вітчизняних і міжнародних наукових і науково-практичних зібраннях різного рівня, оприлюднюватимуться у провідних наукових виданнях.

З метою інформаційної підтримки наукових напрацювань передбачається публікація матеріалів у мас-медіа, проведення конференцій та нарад.

Керівник (голова Наукової ради) програми

академік НАН України Валерій Михайлович Геєць

Терміни виконання програми: 2022–2024 рр.